

The origin of 'dance' species

Actuele dans te New York, Parijs, Londen, Brussel,
Montréal, Barcelona, Ljubljana en... Lissabon

Het Europalia-gastland 1991 is Portugal. Sinds de Anjerrevolutie van 1974, die een einde maakte aan de dictatuur, proberen de Portugese kunstenaars opnieuw aansluiting te vinden bij de artistieke ontwikkelingen in de rest van Europa. Bruno Verbergt, organisator van Klapstuk 1991, schetst hoe Lissabon er de afgelopen jaren in geslaagd is uit te groeien tot een niet onbelangrijk centrum voor hedendaagse dans. Pol Arias had een interview met Luis Miguel Cintra, Portugals bekendste theaterdirecteur en regisseur. Cintra is eveneens de fetisch-acteur van filmregisseur Manoel de Oliveira. Konrad Maquestieau bericht over het oeuvre van deze man voor wie de kunst van de cinematografie in essentie 'gefilmd theater' is.

Niet alleen vanuit historisch maar ook vanuit praktisch oogpunt zou het voor de dans- of theaterprogrammatoren handig zijn een antwoord te kunnen vinden op de vraag: wat precies bepaalt de oorsprong van een artistieke stroming? Veel theoretisch onderzoek is mij hierover niet bekend. Toch tekenen zich hier en daar, op verwachte of onverwachte plaatsen, omstandigheden af die bevorderend lijken te werken op het ontluiken en ontwikkelen van een bepaalde artistieke stroming. Met betrekking tot de hedendaagse dans zijn er aldus ware uitpattingen geweest in New York (het postmodernisme van Cunningham e.a.), Frankrijk - waar naast Parijs toch sterke impulsen kwamen uit Grenoble (Gallotta) of Angers (Centre National de Danse Contemporaine) - Vlaanderen (Brussel, maar ook Antwerpen en Gent) en in mindere mate Montréal en Barcelona. Amsterdam en Londen kenden opflakkingen maar hebben nooit echte generaties ontwikkeld. Met een kern van een tiental actieve jonge choreografen maakt nu ook Lissabon een aanzienlijke kans om aan het lijstje te worden toegevoegd. Nochtans zijn de mogelijkhedenvoorwaarden, die zo kenmerkend zijn voor de andere steden, er op het eerste zicht niet voorhanden.

Dansvoorwaarden

We overlopen eerst die voorwaarden die elders tot 'dansexplosies' hebben geleid. Een vluchtige analyse toont het belang van een viertal categorieën. Ten eerste is er de vereiste van een rijke culturele en/of danstraditie, meestal gekoppeld aan een goede scholingscapaciteit. Dit element hangt nauw samen met de tweede bevinding: metropolen nemen duidelijk het voortouw als broedplaats voor nieuwe dansgeneraties, meer dan andere steden of streken dat (kunnen) doen. Ten derde speelt de positie van de taal in de

desbetreffende gemeenschap vaak een niet onbelangrijke rol. Ten slotte is hedendaagse dans misschien meer dan welke andere kunstvorm een uiting van en over vrijheid en van en over democratie.

New York, Parijs, Londen en Amsterdam zijn de metropolen. Er heerst een rijk cultureel (stads)leven, er is traditie maar toch kan alles er. Ook wanneer choreografen zich buiten het stadsgewoel vestigen, is er steeds een band (geweest) met de stad. Een voorbeeld: Maria Muñoz en Pep Ramis, twee jonge Spaanse choreografen die in 1989 op het Leuvense Klapstuk-festival pers en publiek verrasten met hun debuut, komen oorspronkelijk respectievelijk uit Valencia en Mallorca, vestigen zich dan te Barcelona en werken nu in de uitlopers van de Pyreneeën, in een studio nabij het provinciestadje Girona, een honderdtal kilometers ten noorden van Barcelona; toch behouden ze hun officieel adres en appartement te Barcelona, waar ze elk weekend naar terugkeren. Brussel was met Mudra een schitterende opleidingsplek, een functie die het sinds het verdwijnen van die school opnieuw moet laten aan de traditionele aantrekkingspolen (New York, Londen, Amsterdam) en aan een aantal belangrijke geïsoleerde centra (Angers te Frankrijk, Essen in Duitsland...).

Vrijheidsdrang

Een ietwat aparte 'conditie' is diegene die ik gemakkelijksheidshalve die van de taaleigenheid noem. Er valt niet naast te kijken dat gemeenschappen die zich sterk bewust zijn van hun taal - doordat ze tot een taalminderheid behoren, doordat hun taal onderdrukt werd of wordt,... - sterke impulsen hebben gegeven aan de hedendaagse dans, de niettalige podiumkunsten-expressie bij uitstek. De 'Vlaamse Golf' uit de jaren tachtig bij

voorbeeld (Anne Teresa De Keersmaeker, Wim Vandekeybus en Alain Platel op dansvlak en Jan Fabre en Jan Lauwers op ruimer 'bewegingstheater'-vlak) toont een kracht (of koppigheid) die hen wordt toegeschreven als typisch Vlaams en die waarschijnlijk gegroeid is uit een stuk taalbewustzijn en uit een geschiedenis van onderdrukking en 'uw plan trekken'. Dat streken als Catalonië (met als kern Barcelona), Quebec (Montréal) en Slovenië (Ljubljana) opvallen binnen de hedendaagse dansscène, zou wel eens veel daarmee te maken kunnen hebben. Misschien is het dan ook niet toevallig dat twee tenoren uit de hedendaagse Franse dans, Joseph Nadj en Angelin Preljocaj, afkomstig zijn uit respectievelijk het Hongaarse gedeelte van Joegoslavië en Albanië.

Taalonderdrukking verwijst naar vrijheidsdrang. Ook dat valt op: hoe hedendaagse dans leeft waar er een sterk besef is van vrijheid. Dat is er enerzijds in jonge democratieën zoals de Spaanse (en Portugese!), anderzijds in kernen of landen die vrijheid hoog in hun vaandel dragen. New York (waar alles is en kan, in het land van de 'freedomfighters') bijvoorbeeld, maar ook Frankrijk (liberté staat in het schild voor égalité en fraternité). In landen waar die vrijheid of vrijheidslust niet zo sterk aanwezig is, is er haast geen ontwikkeling van hedendaagse dans. Zo telt Duitsland bijvoorbeeld slechts een tiental hedendaagse dansgezelschappen, tegenover meer dan honderd gesubsidieerde gezelschappen in het ongeveer even grote en rijke Frankrijk. Deze stelling kan ook omgekeerd gestaafd worden: als er interessante dans is in zulke regio's, dan drukt die vaak juist de onmogelijkheid van het vrije lichaam uit - Pina Bausch, Tadeusz Kantor en de Japanse Butoh zijn niet toevallig werkzaam in het grijze naoorlogse Wuppertal, in het Oostblok-Polen of in het monotone, rigoureuze Japan.